

Noemi Katznelson, Anne Görlich
og Luna Christensen

Handlestrategier blandt udsatte unge på kanten af det danske samfund

Stigningen i antallet af unge, som er udsatte, kalder ikke blot på flere politiske initiativer, men også på mere forskningsmæssig viden. Meget af den eksisterende viden om udsatte unge er præget af, at der igennem længere tid har været fokus på risikofaktorer og tiltag, der kan afhjælpe eller virke forebyggende for udsathed blandt børn og unge. Det har som konsekvens, at vi ved noget om de unge i forhold til misbrug, hjemløshed, psykisk mistrivsel etc., mens der mangler viden om, hvordan de unge skaber sammenhæng og mening i deres liv med og på tværs af disse faktorer. Ungdomsforskningen tilbyder tværgående teoretisk, metodisk og analytisk tilgang til unge, ungdom og ungdomsliv med fokus på de unges perspektiver. I denne artikel vil vi præsentere en analyse af udsatte unge og deres hverdagsliv på kanten af det danske samfund. Til dette vil vi benytte et analytisk begreb om handlestrategier, som muliggør analyser, der undersøger de unges individuelle handlemønstre og samtidig indtænker en bredere forståelse af deres livssituation. I analysen fremkommer tre overordnede strategityper: Mistillidsstrategien, Isolationsstrategien og Værdistrategien. Således har ungdomsforskningens tilgang til analyser af udsatte unge til formål at nuancere og differentiere billedet af unge på kanten af det danske samfund.

Søgeord: Udsatte unge, ungdomsforskning, handlestrategier, risikofaktorer

Indledning

Stadig flere unge bevæger sig på kanten af det danske samfund og risikerer at komme i den kategori, vi kender som 'udsatte unge'. Siden finanskrisen i 2008 synes antallet at have bidt sig fast på et konjunkturmæssigt uforklarligt højt niveau (Rockwool Fonden Forskningsenhed 2017). Stigningen gælder både, når man opgør antallet af udsatte unge generelt og i opgørelserne over unge *hjemløse* (Rådet for Socialt Udsatte 2017), unge med *stofmisbrug* (Rådet for Socialt Udsatte 2013; Pedersen & Frederiksen 2012), unge med *stress* (Sundhedsstyrelsen 2018), samt antallet af unge på *antidepressiv medicin* (Statens Serum Institut 2012). Samlet set findes således et væld af statistikker, som angiver tydelige tegn på, at unge er i stigende risiko for at blive udsatte.

Men én ting er tallene, noget andet er, hvordan denne udsathed leves og omsætter sig i handlinger og strategier i de unges hverdagsliv. Tidligere kvalitative studier har vist, hvordan udsatte unge skaber sammenhæng og mening i deres tilværelse med og på tværs af fænomener som misbrug, hjemløshed, stress, psykiske lidelser og manglende uddannelse (Katznelson, Jørgensen & Sørensen, 2015). De unge fortæller om at være gældssatte, at have et begrænset netværk, at stå uden for arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, at være uden bolig, at kæmpe med misbrug, tilbagefald, kriminalitet og mange andre livsmæssige udfordringer. Men de fortæller samtidigt også om hverdage med handlinger, håndtering, beslutninger, valg, planer, projekter, drømme og refleksioner.

I denne artikel er hensigten at undersøge de handlestrategier, som udsatte unge benytter sig af på tværs af disse mangetydige og modsatrettede fænomener i deres hverdag. Vores ambition er således, på den ene side, at undersøge de konkrete strategier, de unge anvender, når de navigerer i deres liv, og, på den anden side, at nå frem til en mere overordnet forståelse af, hvordan udsatte unge skaber mening og sammenhæng i deres liv. Begrebet 'handlestrategier' introduceres som et metodisk analytisk redskab, der bidrager til at fremanalysere de unges menings- og sammenhængsskabende processer. Begrebet lægger sig tæt op ad det mere gængse begreb om 'copingstrategier' (Cooper 1981; Lazarus 1999; Müller m.fl. 2010), dog med den betydningsmæssige forskel, at 'handling' i højere grad end 'coping' signalerer og understreger de unges handlende potentiale i et liv, der leves under uhyre udfordrende vilkår. Vi vil i artiklen udfolde, hvordan vi forstår og anvender begrebet om handlestrategier og dernæst præsentere tre forskellige handlestrategier, som udvikles i den empiriske undersøgelse.

I vores tilgang læner vi os op ad ungdomsforskningens teoretiske, metodiske og analytiske blikke, som går på tværs af de unges livsarenaer, og som i udpræget grad interesserer sig for de unges perspektiver (Illeris m.fl. 2009). Vi dyrker dermed dele af ungdomsforskningens tværdisciplinære analytiske blik med udgangspunkt i de unges perspektiver på deres hverdag, som den

Noemi Katznelson

Professor, Ph.d., Leder af Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet, Campus København

E-mail: nka@learning.aau.dk

Anne Görlich

Adjunkt, Ph.d., Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet, Campus København

E-mail: ag@learning.aau.dk

Luna Christine Christensen

Cand.Pæd.

E-mail: lunachristensen@gmail.com

tager sig ud for udsatte unge på kanten af det danske samfund (Pless & Sørensen 2018; Katznelson m.fl. 2015).

Copingstrategier og handlestrategier – og deres relevans for ungdomsforskningen

I artiklen undersøger vi udsatte unges handlestrategier på baggrund af den eksisterende viden om copingstrategier. Når vi anvender 'handling' fremfor 'coping' skyldes det, at vi finder et passivt element i begrebet om coping, som vi tidligt i empirien kunne se ikke er dækkende for alle udsatte unges måder at håndtere deres liv. Derfor ønsker vi med begrebet om handlingsstrategier at understrege det element af handling, som er fremtrædende i de unges liv. Da dette er artiklens analytiske omdrejningspunkt, skal vi derfor i det følgende udfolde begrebet om copingstrategier som forløber for anvendelsen af begrebet om handlestrategier. Begrebet har rødder i både psykologiske og sociologiske teoretiske tilgange til individers håndtering af deres livssituationer. Den psykologiske forskning i coping og copingstrategier bygger overvejende på en individualistisk psykologisk coping-forståelse. Traditionen er inspireret af psykologer som Cary L. Cooper og Richard S. Lazarus (Cooper 1981; Lazarus 1999; Lazarus & Folkman, 1984), hvor copingstrategier ses som individuelle håndteringer af stressfulde livssituationer. Sigtet i denne forskningstradition er at identificere 'stressors' og at undersøge forskellige 'strategytypes' evne til at sikre individers resiliens og succesfuld håndtering af deres livssituation.

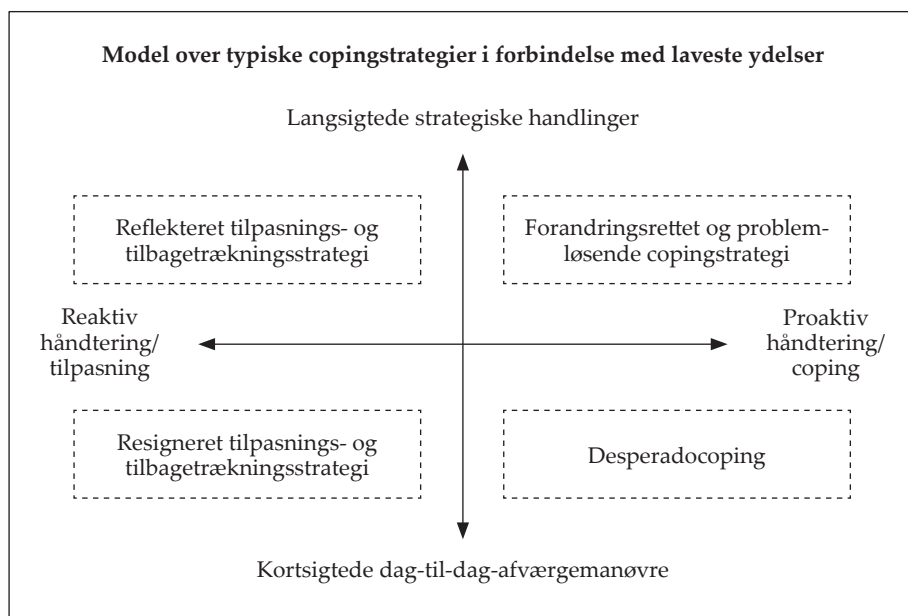
Inden for den internationale ungdomsforskning findes eksempler på denne type undersøgelser af unges coping i forhold til eksempelvis hjemløshed, depression, afhængighed, barske sociale miljøer og præstationskultur (Tyler et al. 2017; Jannone & O'Connell 2007; Vera et al. 2012; Lee et al. 2017; Scanlan et al. 2011).

I den danske forskning, som anvender og undersøger copingstrategier, er der dog en klar tendens til at indtænke sociokulturelle konteksters betydning for aktørers handlinger. Centralt er her en såkaldt 'socioøkonomisk' copingforståelse (Lieserig & Liebfreid 1999) i undersøgelser af, hvordan individer håndterer forskellige praktiske problemer, såsom at holde styr på deres familieliv, hvordan de er i stand til at opretholde sociale relationer og planer for uddannelse og beskæftigelse (Bak 2003). Sådanne undersøgelser af copingstrategier ud fra en socioøkonomisk tilgang tages videre i kvalitative studier hos Carsten K. Bak (2003), ligesom det indgår i Jette Fogs (1979, 1981) studie af kvindelige industriarbejdere, Hjørdis Kaul & Elin Kvandes (1991) undersøgelser af arbejdsledige og i store dele af Morten Ejrnæs, Maja Müller, Jørgen Elm Larsen og John Andersens forskning (Andersen & Larsen 1989; Ejrnæs, Larsen & Müller 2013; Ejrnæs, Müller & Andersen 2010; Ejrnæs, Hansen, & Larsen 2010), som omhandler fattigdom og borgere på de laveste sociale ydelser.

Copingstrategier anvendes således som et analytisk redskab til, på den ene side, at undersøge individers handlinger og strategier, og, på den anden side, de livssituationer, som former deres muligheder for at handle og 'cope'. Centralt for de mest aktuelle undersøgelser af overlevelseshedstrategier (Ejrnæs m. fl. 2013) og copingstrategier (Müller m.fl. 2010) er, at borgere ses og undersøges som »aktører, der handler i forhold til deres livsbetingelser og løbende tilpasser sig til nye vilkår og omstændigheder « (Müller m.fl. 2010:13). Den grundlæggende antagelse er yderligere, at mennesker, selvom de befinder sig i lignende livssituationer, handler forskelligt i forhold til situationen. Begrebet om copingstrategi er dermed et begreb, der anvendes til at differentiere inden for en analytisk gruppe og i forhold enkelte individer set over tid eller i skiftende kontekster. Copingstrategier som analyseredskab anvendes således til dels at analysere handlende aktører på tværs af forskellige udfordrende livsvilkår, og dels til at analysere variationer i muligheder og betingelser for aktørernes adfærd (Kaul & Kvande 1991). Der er tale om et samtidigt blik for strukturelle vilkår på den ene side og differentiering på den anden side (Fog 1979). Fokus er ikke udelukkende på lovgivning, indsatser, eller arbejds- eller arbejdsløshedskultur, der præger den relevante gruppes hverdag. Fokus er heller ikke på det enkelte individs evne til at bryde ud af negative, strukturelle påvirkninger eller på at undersøge de konsekvenser, som bestemte livsformer har på enkeltindividet. Fokus er derimod på begge dele, dvs. på enkeltindividets relation til de strukturelle betingelser, og hvordan disse varierer på tværs af gruppen af aktører. For at inkludere både de strukturelle vilkår og de individuelle variationer anvendes i Müller og kollegaers undersøgelse (2010)

to akser; henholdsvis langsigtet strategiske handlinger versus kortsigtet dag-til-dag-manøvrer samt reaktiv håndtering/tilpasning versus proaktiv håndtering/coping. Analysen af copingstrategier for borgere på de laveste ydelser illustreres i følgende model:

Figur 1 (Müller et al., 2010:85)

I undersøgelsen af copingstrategier er den 'forandringsrettede og problemløsende copingstrategi' således kendetegnet ved både at være en langsigtet og proaktiv strategitype, der dækker over eksempelvis jobsøgning, aktivering og uddannelse, mens den kortsigtede, men proaktive 'desperadocoping' dækker over bl.a. gældsstiftelse, tyveri, sort arbejde, flaskesamling og lottospil. De reaktive strategityper er præget af tilbagetræning fra krav og udfordringer på enten kort eller længere sigt. Den langsigtede 'reflekeret tilpasnings- og tilbagetrækningsstrategi' ses som eksempelvis ansøgning om førtidspension, budgetplanlægning og genbrug, mens den kortsigtede 'resigneret tilpasnings- og tilbagetrækningsstrategi' kendetegnes ved eksempelvis hjælp fra familie og venner, indtrædelse i en husmoderrolle og 'laden-stå-til' (Müller et al. 2010: 86).

I denne artikels analyser af udsatte unge tager vi afsæt i denne analytiske tilgang til copingstrategier, men vi foretager, som nævnt, yderligere en vægtning af de unge aktørers handlende potentiale. Derfor anvender vi begrebet *handlestrategier* frem for *copingstrategier*. På trods af den danske tradition for at anlægge en sociologisk frem for psykologisk tyngde i undersøgelser af copingstrategier, finder vi, at begrebet om coping antyder et passivt element i de unges strategier, som vi ikke nødvendigvis genfinder hos alle udsatte

unges måder at håndtere deres liv på. Tværtimod finder vi hos flere udsatte unge et tydeligt element af handling, som vi synes er vigtigt at vægte i begrebsætningen såvel som i analysen. Det, som er interessant at undersøge, er således ikke kun, hvordan de unge *overlever*, men også hvordan de *lever*, og hvilke handlinger de foretager med hvilket formål etc. Der laves således en semiotisk bevægelse væk fra de psykologiske konnotationer, der er forbundet med at cope og overleve til et bredere fokus på de unges handlinger. Vi undersøger dermed de handlestrategier, de unge griber til for at skabe mening og sammenhæng i deres tilværelse med det formål at identificere tværgående mønstre i de individuelle handlestrategier. Vi skal i det følgende beskrive det empiriske grundlag for denne analyse.

Metode, empiri og analyse

Det empiriske grundlag for denne artikel bygger på 27 kvalitative, semistrukturerede enkeltinterviews med udsatte unge, gennemført i perioden 2014-15. Udvælgelsen er sket på baggrund af 'snowballing', hvor vi har fået kontakt til de unge via andre unge på gaden, gadeplansarbejdere, pædagoger etc. og dernæst udvalgt de unge ud fra spredning på køn, geografi, alder, psykiske lidelser og misbrug. Dermed sikrede vi, at vi ikke fik en overvægt af unge med specifikke typer af udfordringer.

Alle de interviewede unge var mellem 18 og 29 år. De havde ikke gennemført en ordinær ungdomsuddannelse og var ikke i ordinær beskæftigelse. 17 af de unge havde ikke mere uddannelse end grundskolen, men størstedelen havde påbegyndt én eller flere uddannelser, som de enten var droppet ud af igen eller fortsat i gang med. Cirka en tredjedel af de unge havde en eller flere psykiske lidelser, og syv af de unge havde selvmordsforsøg eller selvmordstanker bag sig. Over halvdelen har, eller har haft, et misbrug af hash, hårde stoffer og/eller alkohol. Vi besøgte i alt fem kommuner på hver sin side af Storebælt og både storbykommuner, bykommuner og landkommuner er repræsenteret. I forbindelse med alle interviews blev de unge lovet anonymitet, ligesom at alle blev forespurgt, om de ønskede at deltage og således også havde mulighed for at takke nej.

Analysen er foretaget i tre dele. Den første del er en overordnet læsning af det empiriske materiale ud fra analytiske spørgsmål, som undersøger dels forskelle og ligheder i, hvordan de unge orienterer sig og handler på deres situation, og dels, hvordan de unge møder andre unge, familie, professionelle og andre relationer. Denne analyse viste en tydelig variation mellem de unge. På den ene side er der unge, som har en meget aktiv måde at leve deres hverdagsliv på, og på den anden side er der unge, som har en udpræget passiv måde at leve deres hverdagsliv på. Derudover var der en meget stor variation i dette spændingsfelt fra det meget hektiske stressede liv på gaden til det helt passive stillestående liv bag dør og skærm. I denne fase blev det dette modsætningsforhold, vi valgte at fokusere på i den efterfølgende del af analysen.

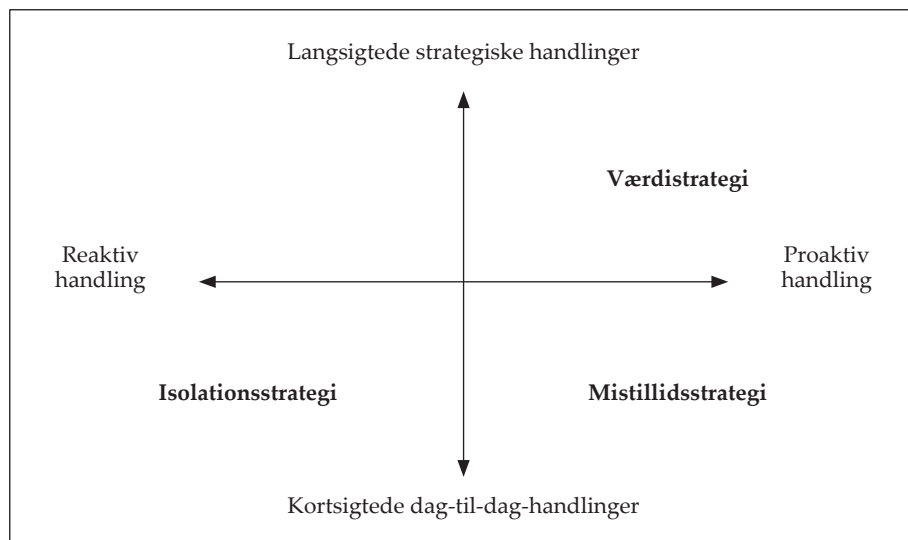
Vi valgte således at anvende de tidligere nævnte undersøgelser af overlevelseshandlinger (Ejrnæs m.fl. 2013) og copingstrategier (Müller m.fl. 2010), som netop opererer med reaktive og proaktive handlinger, og som dermed tillader os analytisk at undersøge både aktive og passive handlinger i de unges liv. Den anden del af analysen er således bygget op omkring Müller og kollegaers model og de to akser for henholdsvis langsigtede strategiske handlinger versus kortsigtede dag-til-dag-handlinger samt reaktiv håndtering/tilpasning versus proaktiv håndtering/handlinger.

Vi har således operationaliseret denne model og analyseret hver af de 27 unge, som vi har foretaget enkeltinterview med, og placeret dem på de to akser ud fra følgende analytiske spørgsmål:

- Hvordan handler de unge i spændingsfeltet mellem langsigtede og kortsigtede handlinger?
- Hvordan orienterer de unge sig i spændingsfeltet mellem reaktive og proaktive handlinger?
- Hvordan fortæller de unge om positive forandringer i deres liv? Og hvordan påvirker disse deres handlestrategier?

Den tredje del af analysen bygger videre på den anden del og er den egentlige udvikling af de tre strategityper: Mistillidsstrategien,¹ Isolationsstrategien og Værdistrategien, som er fremkommet ved en kondensering af de unges fortællinger om strategier præget af langsigtede, kortsigtede, reaktive og proaktive handlinger. Disse uddybes og udfoldes i analysen nedenfor og kan illustreres i følgende model (med inspiration fra Müller 2010):

Figur 2

Når der ikke fremkommer en langsigtet, reaktiv handlestrategi, skyldes det, at de unges liv generelt er præget af en høj grad af kortsigtethed, ligesom de unges alder gør, at de ikke har udviklet en langsigtet reaktiv handlestrategi. Det er ikke deres hensigt at leve et tilbagetrukket reaktivt liv på lang sigt. Der er således en tydelig tidslig dimension i de udsatte unges liv, som handler om, at de i udpræget grad lever fra dag til dag. Således er også 'værdistrategien' den mindst empirisk fyldige og den, som er sværest at få analytisk greb om. Ikke desto mindre fandt vi, at det for nogle udsatte unge netop er meningsfyldt for dem at handle ud fra værdistrategien, som også har mere langsigtede handlinger indbygget.

Derudover skal det fremhæves, at de tre fremanalyserede strategier ikke skal forstås som afgrænsede strategier, men som flydende og indeholdende under- og blandingsstrategier, som også kan variere over tid i de unges livsforløb. De er netop i høj grad kontekstbestemte og situerede strategier, som de unge kan glide ind og ud af. Hertil kommer, at strategierne ikke skal forstås som favnende alle udsatte unge endsige værende udtømmende beskrivelser for den tilgang, der anvendes af en eller flere faktiske eksisterende unge. Som modellen viser, er værdistrategien karakteriseret ved at være præget af mere langsigtede og proaktive handlinger, mens isolations- og mistillidsstrategierne er domineret af kortsigtede samt henholdsvis reaktive og proaktive handlinger. Vi skal starte med at præsentere mistillidsstrategien.

Mistillidsstrategien

Rasmus: (...) jeg har altid klaret mig selv. Der er ikke nogen folk. Jeg har aldrig spurgt folk om hjælp, altså jeg har heller ikke brug for at spørge folk om hjælp. Jeg gør det fandeme selv. Hvis jeg skal spørge folk om hjælp 24.000 gange, så bliver jeg også skør (...) Så føler man da på en måde også man har en krænkelse oppe i hovedet, at man ikke kan noget.

Citatet her er fra interview med Rasmus på 21 år, som vi møder i et botilbud i København. Han er en af de unge, der på tværs af interviewene giver udtryk for en oplevelse af, at der ikke er eller har været nogle voksne eller unge omkring ham, der har kunnet hjælpe ham. Denne gennemgående oplevelse hos en del af de unge har givet anledning til at begrebssette mistillidsstrategien. De unge, som handler ud fra mistillidsstrategier, er præget af en stærk mistillid til relationer og til systemet, samtidig med at deres erfaring tilsiger dem, at den bedste måde at klare sig igennem hverdagen er ved egen hjælp og med et kortsigtet dag-til-dag-perspektiv for øje. De oplever, at det, der bedst fungerer for dem, er alene at regne med dem selv og ikke gøre sig afhængig af andres hjælp eller omsorg.

Mistillidsstrategierne anvendes typisk af unge, der tidligere har været udsat for omsorgssvigt i familien og også eventuelle svigt fra offentlige instanser, hvor de har oplevet at være overladt til at klare sig selv igennem store udfordringer, og som har ført til en oplevelse af, at de ikke kan stole på nogen. De oplever kun at have sig selv, og det også selv om de udfordringer, de indimellem står med, overstiger, hvad de magter. De fortæller om, at relationer til andre er løse og konstant skiftende, og at relationerne som oftest knytter sig til noget helt konkret, som eksempelvis at udveksle samvær, sex eller andet for et måltid mad, en overnatning, adspredelse og lignende. De fortæller også om talrige kortsigtede her-og-nu-håndteringer af deres situation og liv, som kan handle om alt fra manglen på penge til et sted at bo, imødekommelse af krav om uddannelse og beskæftigelse fra jobcenteret, problemer med familie osv. Her er det kendetegnende for mistillidsstrategien, at de unge søger at løse udfordringerne i den situation, de befinder sig i, som kan være både af strukturel og personlig karakter, ved at gribe til selv at handle fremfor at søge hjælp i de offentlige eller private tilbud, de måtte have mulighed for at få hjælp fra.

Et andet kendetegn ved flere af de unge, der anvender mistillidsstrategien, er, at de unges håndteringer og løsninger knytter an til en søgen efter normalitet og identifikation med forskellige ungdomskulturelle elementer. En af de unge piger, vi møder på et herberg i København, er på en slags flugt fra sin familie og sit netværk i Jylland, har ingen relationer med sig, bor i et fuldstændigt tomt værelse, og de eneste ejendele, hun har, er en mærketaske, lidt moderigtigt tøj, en MacBook Air og en mobiltelefon. Hun står i en situation, som er åbenlyst udfordrende, idet hun stort set intet ejer. Hun befinder sig i en storby uden relationer, netværk og uden at være en del af nogen institutionel sammenhæng, men samtidigt finder hun en vej til at håndtere denne situation ved at gribe ud efter elementer i ungdomskulturen, som kan indgå i hendes handlestrategi. Hun griber til konkrete ungdomskulturelle 'gadgets', som hun kan 'ikklæde' sig, og som udadtil signalerer 'helt almindelig ungdom'. Dermed slører og skjuler hun sin sårbare situation over for omverdenen. Disse unge balancerer således ofte mellem afvigelse og normalitet, hvor ungdomskulturelle markører bliver en måde at holde fast i en vis normalitet i en livssituation, der på mange måder ellers afviger fra det kulturelt anerkendte ungdomsliv, andre unge lever.

Frank på 29 år fortæller for eksempel, hvordan hans hverdag, på den ene side, er præget af aktivitet og overskud. Han træner i træningscenter fem dage om ugen, står på rulleskøjter ud til sin kolonihave hver dag og er under vores besøg i gang med at bygge et bord til en ven. Men, på den anden side, fortæller han også om stærkt udfordrende økonomiske livsvilkår, som blandt andet gør, at han har en plan om at flytte i telt for at kunne få betalt sin gæld af hurtigst muligt. Franks tilværelse er samtidigt defineret af rutiner og initiativ på den ene side og uro og omskiftelighed på den anden. Han har et stort antal skift bag sig og har mere eller mindre været på farten, siden han som

17-årig blev smidt ud hjemmefra. Dette har været medvirkende til en stigende mistillid til omgivelserne, og hans ungdomsliv og bevægelserne frem og tilbage mellem uddannelser, jobs og forskellige boliger er en af undersøgelsens mange eksempler på det, der i ungdomsforskningen kaldes 'messy' processer (du Bois-Reymond & Stauber 2005). Frank har, kort tid inden vi møder ham, sagt sit arbejde op, fordi han havde brug for noget mere fleksibelt end fabriksarbejde. Han fortæller, at han »ikke kan holde ud at sidde stille«, og at det gentagne arbejde var psykisk hårdt for ham. Det betyder dog også, at han ikke har penge til at betale sin gæld af. Rykket videre fra bostedet til telt udtrykker således en strategisk håndtering af en udfordrende situation, som kan gøre ham i stand til ved egen hjælp at få betalt sin gæld af.

Udfordringerne i mødet med de professionelle for unge med mistillidsstrategier er, at de ofte når langt ud, inden de smider håndklædet i ringen og havner et sted, hvor systemet træder til med hjælp. På grund af deres stærke mistillid mod andre fortæller de ikke åbent om deres problemer og vil ofte fremstå som mere normale og velfungerende, end de er. Tilbuddene kan omvendt spille positivt ind, hvis de professionelle skaber relationer, der formår at vække de unges tillid og vise dem, at de godt kan række ud efter hjælp. Der er stor grad af variation i de unges mistillidsstrategier, men de er alle drevet af en kortsigtet proaktiv håndtering, som må ses i lyset af, at de unge befinder sig i en udsat position, hvorfra handlingerne sker op imod et system, som mange af disse unge føler sig misforstået af, ikke stoler på, eller ikke har lyst til at overlade beslutninger og retning for deres tilværelse til.

Isolationsstrategien

Anne: (...) og så blev jeg bare helt sygemeldt, og så satte jeg mig til at spille computer og spillede det 24/7, lavede ikke noget, stod op om morgenen, tog min dyne, satte mig i sofaen tændte min computer, gik i seng, når jeg slog hovedet ned i keyboardet, for så var jeg faldet i søvn. De eneste tidspunkter, jeg ikke spillede, var, hvis jeg skulle på toilettet, i bad, min hjemmevejleder var der, eller jeg skulle ned og købe mad, fordi jeg ikke havde mere (...) jeg kunne ikke tage offentlig transport selv, så min mor, hun kom ned og hentede mig, hvis jeg skulle et eller andet med familien.

Annes fortælling er en af de fortællinger, som åbner op for at se isolation som en handlestrategi. I Annes tilfælde er tendensen til fysisk at isolere sig helt gennemgående for hendes handlestrategi, mens andre unges isolerende handlinger ikke tager form af fysisk isolation, men af at være passive, reaktive og resignerende i de sammenhænge, de indgår i. De unge, der ligesom Anne griber til en isolationsstrategier, forsøger typisk at glemme deres problemer ved at dulme sig, trække sig, give op og håbe på, at noget udefrakommende

sker, så det bliver bedre. De er typisk meget lidt handlende og vender tingene indad, og deres handleudkast er ofte reaktive og kortsigtede. De klarer sig, som de nu kan, og isolerer eller trækker sig. Deres strategier er ofte meget lidt proaktive eller langsigtede og viser, hvordan handlestrategier i høj grad også kan være reaktive, og hvordan det ikke at handle og forholde sig passivt også er at betragte som en handling og en handlestrategi.

De unge, som har tilegnet sig isolation som handlestrategi, kan siges i høj grad at individualisere (Nielsen m.fl. 2011) deres problemer, som for manges vedkommende i høj grad er betingede af forhold, de ingen indflydelse har på, og som de alligevel selv påtager sig skylden for. Det kan være udfordringer, der kommer af voldsomme omsorgssvigt, dødsfald hos nære pårørende eller af at være i klemme mellem forskellige behandlingssystemer på grund af eksempelvis misbrug. Men udfordringerne er også vævet sammen med diagnoser som PTSD, depression eller borderline, og nogle unge fortæller om selvskadende adfærd i form af spiseforstyrrelser eller cutting, ligesom mange af dem har selvmordsforsøg bag sig.

Et fællesstræk for de unge, som handler ud fra en isolationsstrategi, er desuden, at de har svært ved at få en dagligdag til at fungere på det praktiske niveau. De har givet op, og bunkerne synes nærmest bogstaveligt at vokse ved siden af dem. De har ikke lært at lave mad, gøre rent, åbne rudekuperter m.m. Deres strategi er snarere at trække sig fra det 'normale' hverdagsliv såvel som fra krav og forventninger fra forældre, familie, autoriteter etc. Når de isolerer sig i perioder, sker der dog ofte samtidigt det, at de ikke får den hjælp, de tilbydes og umiddelbart gerne vil tage imod. Dette sker med isolationsstrategiens resignation, som de unge legitimerer med manglende overskud og energi, der forhindrer dem i at møde op, deltage og i det hele taget engagere sig i verden omkring dem.

Simon på 27 år mistede som 10-årig sin mor og flyttede hjem til sin far, som han i otte år havde store konflikter med. Han fortæller, som Anne, vi præsenterede tidligere, om en periode med total isolation. Han var flyttet hjemmefra, havde mistet kontakten til sin far og havde samtidig store psykiske problemer:

Simon: Jeg blev jo smidt ud af distriktspsykiatrien, fordi jeg ikke mødte op. Jeg kunne ikke møde op, for jeg rent faktisk (...) jeg var ikke i verden på det tidspunkt. Breve, der kom til mig, blev ikke læst (...) de kunne ikke blive læst.

Simon havde således resigeret i en grad, så han ikke 'var i verden'. Da vi møder ham, er han dog kommet i et dagbehandlingstilbud, hvilket har gjort en stor positiv forskel for ham, idet han er kommet ud af sin isolation. Han har fået en tæt veninde igennem tilbuddet, som han nærer et dybt ønske om at beholde: »Jeg holder rigtig meget af hende, og hun er en fantastisk pige.

Hun er som en søster for mig så (pause), men det kan jeg jo ikke lægge min lid til nu.« Han regner altså ikke med relationen, og han orienterer sig heller ikke fremadrettet efter at have en social omgangskreds. Han handler med andre ord både reaktivt og kortsigtet i forhold til relationen til veninden. Men hvor unge, som handler ud fra mistillidsstrategien, ville handle sådan ud fra en mistillid til relationen og til veninden, handler Simon med isolationsstrategien ud fra en mistillid til sig selv om sin evne til fremadrettet at vælge relationer frem for resignation.

Interessen og opmærksomheden fra omsorgspersoner og myndigheder opleves for disse unge mange gange fraværende. Simon føler sig eksempelvis svigtet af både sin familie og systemet »gennem hele mit liv«. Til forskel fra de unge, som handler ud fra mistillidsstrategien, har unge med isolation som handlestrategi ofte en meget begrænset tro på egen formåen og handler derfor ofte med resignation og isolation. Elias på 22 år giver et eksempel på, hvor få løsninger han havde at ty til, da han var alene om at klare en kriseperiode:

Elias: Man følte, man havde en tiendedel energi hele tiden. Man havde intet overskud... absolut intet. Plus at jeg sad i en situation med rigtig høj husleje, og jeg havde en hund, så jeg prøvede at få det hele til at køre sammen (...) Der var nogle gange, hvor jeg måtte undgå at få mad, hvor hunden måtte få noget i stedet for for eksempel.

Elias' beskrivelse giver et indblik i en udspændt situation mellem forpligtelser på den ene side og begrænsede muligheder for at løse disse på den anden. Enten får hunden mad, eller også gør jeg. Perioden kulminerer med, at han må forlade det rækkehus, han bor i, og sælge sine ting. Hunden, som har stor følelsesmæssig betydning for ham, kæmper han med at få afleveret et sted, så den ikke skal aflives, og det lykkes til sidst, selv om: »det tog mig en krig at finde et sted, der ville tage imod ham«. På trods af hans overvejende reaktive handlestrategi vidner hans håndtering altså om prioritering og proaktivitet i forhold til nogle for ham vigtige aspekter af situationen. Elias' fortælling er dermed også et eksempel på, at handlestrategierne flyder sammen, når eksempelvis isolationsstrategien, elementer fra mistillidsstrategien, og endda elementer fra værdistrategien i prioriteringen af omsorg for hunden, møder hinanden.

Hæver vi blikket lidt over de to handlestrategier, vi nu har præsenteret, tegner der sig et billede af, at strategierne (jf. figur 1 og 2) har det til fælles, at begge er kendetegnet ved et kortsigtet dag-til-dag-perspektiv. Forskellen mellem dem er, at hvor isolationsstrategien gribes af unge, hvis handlinger bærer præg af en høj grad af passivitet og handlingslammelse i forhold til at skulle ændre på sin situation og vilkår, så er mistillidsstrategien i langt højere grad en, der kredser om det hurtige liv i konstant aktivitet og handling, som det leves af eksempelvis flere af de unge på gaden.

I forhold til de professionelle er udfordringerne for unge med isolationsstrategier, at de ikke gør noget væsen af sig, og at de ikke selv er pro-aktive og opsøgende i forhold til at få den hjælp og konkrete støtte, de har brug for til alt fra at finde en bolig, søge om tilskud, håndtering af hverdagslivet, misbrug, psykiske lidelser osv. De beder således, ligesom de unge med mistillidsstrategien, typisk ikke om hjælp fra systemet og heller ikke fra det netværk eller familie, de måtte have – ikke fordi de ikke ønsker hjælpen, for det gør de i høj grad, men fordi de ikke oplever sig i stand til at opsøge den. Hvis hjælpen kommer til dem, så er de unge, der handler ud fra en isolationsstrategi, ofte åbne og tillidsfulde og tager med glæde imod hjælpen og støtten modsat de unge med mistillidsstrategier, som typisk vil være på vagt eller direkte afvisende eller konfronterende over for de professionelle.

Værdistrategien

Interviewer: Men hvis nu du skulle sige, om et år, hvor er du henne der?

Emilie: Så er jeg forhåbentlig til eksamen i 10. klasse. Øhm. Altså, jeg ved jo heller ikke, hvor realistisk det er, at jeg bor i et fedt bofællesskab i København altså, men det er jo det, jeg gerne vil.

(...)

Interviewer: Om ti år?

Emilie: Der er jeg i udlandet og redde nogle dyr et eller andet sted.

De unge i undersøgelsen, der har 'værdi' som handlestrategi, er unge, hvis handlinger orienterer sig dels mest om langsigtede mål og dels omkring bestemte værdier og idealer. Vi bevæger os således fra de kortsigtede dag-til-dag-handlinger til mere langsigtede orienteringer. Som det fremgår ovenfor, er Emilies handlestrategi karakteriseret ved at være langsigtet, og ved at der er en større sammenhæng mellem forestillingerne om fremtiden og de konkrete handlinger i nuet, end tilfældet er for de unge, der i højere grad tyer til isolations- eller mistillidsstrategien. Værdistrategien består i, at langsigtede proaktive planer fungerer som meningsfulde orienteringer for tilværelsen, og strategien er for det meste så gennemgribende i de unges handlinger, at også deres hverdag orienteres herefter.

Værdistrategien peger for nogle af de unge i retning af et alternativt ungdomsliv, som gør op med mange af de værdier, de oplever, dominerer i kulturen omkring dem, eller som har været dominerende i deres liv hidtil. Flere af de unge med denne strategitype tager eksempelvis afstand fra Facebook, forbrug, kommerzialitet på den ene side eller vold, kriminalitet osv. på den anden. De søger i stedet mod andre handlinger knyttet til værdier om, hvordan man skal behandle andre mennesker, dyr, naturen osv. Flere taler værdier frem om naturlighed, fællesskab, lighed og bæredygtighed og søger at omsætte disse værdier i deres handlinger. Dette sker eksempelvis ved at erstatte

hårde stoffer med hash, som de anser for at være et naturprodukt, ved at styre deres temperament og ikke gribe til vold osv. Fokuset på værdierne hjælper dermed de unge til at holde afstand til kriminalitet, brugen af rusmidler og andre omstændigheder i deres tidligere liv, som de ønsker at lægge bag sig. Deres begrundelse er, at de ikke kan stå inde for de mennesker, de bliver, når de er enten voldelige eller påvirkede. De vil ikke være 'den slags menneske', som flere formulerer det.

I forlængelse heraf går mange af de værdiorienterede unges drømme i retning af at hjælpe andre, eksempelvis børn og unge, til et bedre liv. Som vi ser herunder hos Nanna på 24 år, er det både egne oplevelser og stærke værdier om retfærdighed og moral, der motiverer drømmen om at blive pædagog:

Nanna: Det er, fordi børn skal ikke udsættes for det, jeg har været udsat for (...) jeg er blevet sparket, slået og hevet i håret og kastet mad på, uden at gøre noget. Det er der ikke andre, der skal udsættes for.

Værdistrategien er, som for Nanna her, drevet af en proaktiv og langsigtet håndtering, hvor bestemte værdier fungerer som retningsgivere. Det at orientere sig værdimæssigt fremstår af flere af de unges fortællinger som en strategi, der formår at skabe syntetisering og retning i deres tilværelse, som de ellers oplever har båret præg af kaos og vilkår, de ikke oplever at have haft indflydelse på og kontrol over. Da Emilie på 22 år bliver spurgt, hvad der er vigtigst for hende i hendes hverdag, svarer hun ikke med konkrete ting, personer eller projekter, men i stedet med mere luftige værdier om at »være værdsat« og opleve »tryghed og glæde«. Hun fortæller også om værdiorienteringer, som går igen i bredere politiske og kulturelle diskurser, eksempelvis om værdien af at indgå i digitale fællesskaber om »vegetarmad og dyrevelfærd og raw food og koncerter ude på Christiania«.

Værdistrategien kan også have et andet udtryk, som vi ser i 24-årige Idas fortælling. Hendes fortælling tager ikke udgangspunkt i værdistrategien, men derimod i mistillidsstrategien, hvordan hun i en periode med psykiske vanskeligheder kom igennem dagene ved at holde fester og ved at holde sine problemer for sig selv og udadtil være den 'sjove pige med gang i den'. »Jeg havde en stor fed lejlighed og lidt for mange venner«, som hun siger. Hun signalerer her udadtil, at hun ikke har brug for nogen tæt på, at hun bare har det sjovt og kan klare sig selv. Men til sidst tager festerne og stofferne overhånd, og hendes mistillidsstrategi bryder sammen, og hun tvinges af omstændighederne til at gøre noget andet.

Det 'andet', hun gør, består af en række ting, som samlet kan siges at udgøre en variant af værdistrategien. Konkret sker der den forandring, at hvor hun før klarede sig økonomisk ved at prostituere sig og gå i seng med skiftende mænd, ønsker hun nu at gøre noget andet med sin krop. Hun vil ikke byde sin krop det mere, og hun er kommet frem til en strategi, som i hendes optik

vil kunne hjælpe til at skabe en forbedret situation, nemlig at finde et job som stripper. Hendes strategi skifter dermed fra at være kortsigtet og proaktiv (jf. figur 1 og 2) til at blive langsigtet og proaktiv. Rationalet for hende er, at »så længe jeg ikke sælger mig selv som en luder, så er jeg villig til at gøre mere eller mindre...«. Værdielementet og det langsigtede handler her om at gøre op med den periode af hendes liv, hvor hun har skaffet sig overnatningsmuligheder ved at sove med forskellige mænd og til i stedet at gå over til stripperjobbet, som hun forbinder med nogle positive værdier, som øget værdighed, stabilitet, sikkerhed og kontrol over egen krop. Hun ønsker ikke længere at være en, der 'bare' giver sin krop væk, men hun ved samtidigt, at hun er god til at performe over for mænd, og derfor ønsker hun at fastholde den 'kompetence' fremadrettet, men på en måde, hvor hun samtidigt passer på sig selv.

De unge, der griber til en værdistrategi, møder typisk de professionelle med en vis skepsis og afstandstagen, hvis de ikke oplever at blive mødt i deres strategi. De sætter spørgsmålstejn ved, om tingene gøres på den bedste måde, og hvordan det, de møder, spiller sammen med deres værdi-prægede rammer for deres eget liv. Bagsiden af værdistrategien kan således være, at både systemer og de unges handlemønstre kan blive rigide og fastlåste. Systemerne bliver rigide for eksempel ved jobcentrenes afgrænsede muligheder, ressourcer og rammer, og de unges handlinger ved deres modvilje mod at gøre noget, der ikke falder inden for deres værdier. Selvom de unge med en værdistrategi fremstår som nogle af de stærkeste og mest reflekterede unge i undersøgelsen, så slår mange af disse unge sig på systemet. De kan nemlig nemt opleves som u-samarbejdsvillige og som nogen, der ikke retter ind efter de regler og krav, der stilles, hvilket ofte tolkes af de unge som 'kasser' og krav, de ikke kan eller vil leve op til.

Handlestrategier i et ungeperspektiv

Analysen af de udsatte unges handlestrategier tilbyder nye perspektiver på de måder, hvorpå de unge skaber mening og sammenhæng i nogle strukturelt og socialt uhyre komplekse og vanskelige situationer. Hensigten har været at undersøge, hvordan de unge handler og orienterer sig på tværs af og med risikofaktorer, ungdomskulturelle markører, tilbud fra systemet, fremtidsdrømme og det at få en hverdag til at fungere. Vi har med udgangspunkt i ungdomsforskningen og forskningen i copingstrategier foretaget en analyse af de handlestrategier, som de unge anvender ud fra et fokus på deres langsigtede vs. kortsigtede og reaktive vs. proaktive handlinger. I analysen trådte tre forskellige handlestrategier frem. For det første mistillidsstrategien, der er karakteriseret ved en stærk mistillid mod relationer og mod systemet samt et kortsigtet dag-til-dag-perspektiv. De unge løser egenhændigt udfordringer og søger efter en hverdag, der signalerer normalitet. For det andet isolationsstrategien, der er karakteriseret ved, at de unge fysisk isolerer sig eller er passive, reaktive og resignerende i de sammenhænge, de indgår i. Disse unges

handlinger er dermed præget af at være reaktive og kortsigtede og meget lidt opsøgende i forhold til at få hjælp til at håndtere hverdagslivet. For det tredje værdistrategien, der modsat de foregående kortsigtende strategier består i, at de unge anvender værdier som naturlighed, fællesskab, lighed og bæredygtighed samt langsigtede proaktive planer til at orientere deres hverdag efter. Disse unge møder de professionelle og systemet med skepsis og afstandstagen, hvis de ikke oplever at blive mødt i deres strategi.

I analysen fremgik det, at de udsatte unge på den ene side navigerer ved hjælp af individuelle handlestrategier, men at de også på den anden side har træk tilfælles med andre udsatte unge såvel som med unge generelt. Samlet set tegner analyserne et billede af, at de unges liv på kanten dækker over en kompleksitet af bevægelige dynamiske forhold, som bidrager til, at de unge befinder sig i et krævende balancearbejde. Hverdagslivet for de unge på kanten rummer således i forskelligt omfang perioder, hvor de resignerer, bor på gaden og lever i rod og kaos, lige som det for nogen er præget af perioder, hvor de går til fester, i træningscentret, eller debatterer dyrevelfærd på Facebook. Analyserne af handlestrategier bidrager således med tydeliggørelsen af, at de unges hverdagsliv er mangefacetterede og bevægelige. Samtidigt tydeliggør analyserne også, at de unges deltagelse i gængse ungdomskulturelle praksisser risikerer at komme til at sløre nogle af de udfordringer, de unge har. Nogle unge fremstår således tjekkede og kompetente, alt imens deres liv er kaos, og de måske sover på tilfældige sofaer om natten.

Denne viden er vigtig for det socialfaglige felt, fordi den udfordrer og nuancerer forestillinger om, hvem de udsatte unge er, og hvilke liv de lever. Indlejret i begrebet om udsathed er en forestilling om, at udsatte unge er unge, som har været uden uddannelse og arbejde i en længere periode, og som har en række komplekse udfordringer som eksempelvis kriminalitet, misbrug og diagnoser i kombination (Andersen m.fl. 2017), hvilket producerer ungdomsliv, der er rodede, kaotiske, isolerede etc. Men hvis man udelukkende ser udsatte unges liv ud fra det perspektiv, så risikerer man at overse de unge, som også er udsatte, men som udadtil lever et liv, der ligner andre unges liv. Denne nuancering er således central i forhold til støtteforanstaltninger, som ikke alene skal orientere sig efter de unges misbrug, diagnoser, hjemløshed osv., men i højere grad have øje for samspillet mellem både de traditionelle markører for udsathed, mere 'normale' ungdomslivsmarkører samt de strategier, som de unge gør brug af i håndteringen af deres situation.

Derudover tilbyder analyserne af handlestrategier et fokus på de unge, som ikke kun drejer sig om de unges udfordringer i form af misbrug, hjemløshed, diagnoser etc. men også om de unges handlingsrettede ressourcer. Når vi tilbyder en viden om de unges handlestrategier, zoomer vi ind på, hvordan de udsatte unge navigerer i spændingsfeltet mellem udfordringer og ressourcer. Begrebet om handlestrategier kan i den forbindelse bidrage til at få greb om, hvordan de unge håndterer livet i dette spændingsfelt. I mange af

de projekter og forberedende tilbud, som forsøger at hjælpe de unge videre i uddannelse og i deres liv generelt, arbejder man ofte ud fra en anerkendende tilgang, hvor 'den unge viser vej' (STAR, 2019). Dette kan dog have som konsekvens, at de unge ikke kommer så meget videre, fordi det bliver deres udfordringer eller barrierer, der viser vej. Der er således brug for, at man i højere grad arbejder med, at det er de unges udvikling af handlingsressourcer, der viser vej (Katznelson, Görlich & Bjørkøe, in press). Med denne analyse ønsker vi dermed at bidrage til udviklingen af en mere handlingsorienteret tilgang til udsatte unge, hvor anerkendelse og de unges situation er væsentlig og vigtig, men hvor deres potentiale for handling er lige så vigtigt.

Note

1. Denne strategi hedder 'jeg-klarer-mig-selv'-strategien i bogen »Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? – Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel« (Katznelson m. fl. 2015)

Referencer

- Andersen, J. & Larsen, J.E. 1989: *Fattigdom i velfærdsstaten* København: Samfundslitteratur.
- Andersen, S.H., Jensen, B., Nielsen, B.W. & Skaksen, J.R. 2017: *Hvad vi ved om udsatte unge – Historik, omfang og årsager*. København: Gyldendal. <https://doi.org/10.7146/aul.283.198>
- Bak, C.K. 2004: *Demokratisering og individualisering af fattigdommen? – En kvantitativ og kvalitativ belysning af fattigdommen i Danmark. Ph.d. afhandling*. København: Københavns Universitet, Sociologisk Institut. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v15i4.272>
- Cooper, C.L. 1981: *The Stress Check. Coping with stresses of life and work*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Ejrnæs, M., Hansen, H. & Larsen, J.E. 2010: *Levekår og coping – Ressourcer, tilpasning og strategi blandt modtagere af de laveste sociale ydelser*. København: CASA Center for Alternativ Samfundsanalyse
- Ejrnæs, M., Larsen, J.E. & Müller, M. 2013: »Fattigdom og overlevelsestrategier«. *Dansk Sociologi*, (1/24), 97-121. <http://dx.doi.org/10.22439/dansoc.v24i1.4346>
- Ejrnæs, M., Müller, M. & Andersen, J. 2010: *Livet på de laveste sociale ydelser – En kvalitativ undersøgelse om livsbetingelser og copingstrategier*. København: CASA Center for Alternativ Samfundsanalyse
- Fog, J. 1979: *Kvindelige industriarbejderes hverdagsliv – belyst ved interview*. Lavindkomstkommissionen
- Follesø, R. 2015: »Youth at risk or terms at risk?«. *Young*, 23(3), 240-253. <https://doi.org/10.1177/1103308815584877>
- Foster, K.R., & Dale S. 2001: »At risk of what? Possibilities over probabilities in the study of young lives.« *Journal of Youth Studies* 14.1: 125-143. <https://doi.org/10.1080/13676261.2010.506527>
- France, A. 2007: *Understanding youth in late modernity*. Maidenhead: Open University Press.
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J.C., Simonsen, B. & Sørensen, N.U. 2009: *Ungdomsliv. Mellem individualisering og standardisering*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Katznelson, N., Jørgensen, H.E.D & Sørensen, N.U. 2015: *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser, der gør en positiv forskel*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Katznelson, N., Görlich, A. & Bjørkøe, K. (in press): *Jobbro til uddannelse – Midtvejsevaluering*, København: Center for Ungdomsforskning.
- Kaul, H., & Kvande, E. 1991: »Mestring av arbeidsledighet.« *Tidsskrift for samfunnsforskning* 32.1: 3-21.
- Kelly, P. 2000: »The dangerousness of youth-at-risk: The possibilities of surveillance and intervention in uncertain times.« *Journal of adolescence*, 23(4), 463-476. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0331>
- Jannone, L., & O'Connell, K.A. 2007: »Coping strategies used by adolescents during smoking cessation.« *The Journal of School Nursing : The Official Publication of the National Association of School Nurses*, 23(3), 177-184. <https://doi.org/10.1177/10598405070230030901>
- Lazarus, R.S. 1999: *Stress and Emotion. A new Synthesis*. New York: Springer.
- Lazarus, R.S., & Folkman, S. 1984: *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer.
- Lee, J.H. et al. 2017: »Profiles of Coping Strategies in Resilient Adolescents.« *Psychological Reports*, 120(1), 49-69. <https://doi.org/10.1177/0033294116677947>
- Leisering, L. & Leibfried, S. 1999: *Time and Poverty in Western Welfare States*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1111/1468-0335.00003>
- Müller, M., Andersen, J., Ejrnæs, M. & Larsen, J.E. 2010: *Livet på de laveste ydelser: en kvalitativ underøgelse om livsbetingelser og copingstrategier*. København: CASA Center for Alternativ Samfundsanalyse
- Nielsen, J.C., Sørensen, N.U., Grubb, A. & Madsen, I.W. 2011: *Når det er svært at være ung i DK: unges beretninger om mistroisæl og ungdomsliv*. København: Center for Ungdomsforskning.
- Pedersen, M.U. et al. 2017: »Effektiv behandling af unge, der misbruger rusmidler.« *Tidsskrift for Stofmisbrugsområdet*, 29, 4-11.
- Pedersen, M.U. & Frederiksen, K.S. 2012: *Unge der misbruger rusmidler*. Århus: Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.
- Pless, M. & Sørensen, N.U. (red.). 2018: *Ungeperspektiver – tænkninger og tilgange i ungdomsforskningen*, Ålborg: Aalborg Universitetsforlag
- Riele, K.T. 2006: »Youth 'at risk': further marginalizing the marginalized?«. *Journal of education policy*, 21(2), 129-145. <https://doi.org/10.1080/02680930500499968>
- Rockwoolfondens Forskningsenhed. 2017: *Hvad vi ved om udsatte unge. Historik, omfang og årsager*. Retrieved from <https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2017/10/Hvad-ved-vi-om-udsatte-unge.pdf>. <https://doi.org/10.7146/aul.283.198>
- Rådet for Socialt Udsatte. 2017: *Årsrapport 2017* (Vol. 12). København. Retrieved from <https://www.udsatte.dk/publikationer/87/arsrapport-2017>
- Scanlan, J.N., Bundy, A.C. & Matthews, L.R. 2011: »Promoting wellbeing in young unemployed adults: The importance of identifying meaningful patterns of time use.« *Australian Occupation Therapy Journal*, 58, 111-119. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1630.2010.00879.x>
- STAR. 2019: 10 kernelementer, jobbro til uddannelse. Retrieved from: <https://www.star.dk/media/4669/one-pager-kerneelementer-v3.pdf>
- Statens Serum Institut. 2012: *Forbruget af antidepressiva 2001-2011*. København. Retrieved from https://www.ssi.dk/~media/Indhold/DK - dansk/Aktuelt/Nyheder/AD_rapport_generel_2012_ver6.ashx

- Sundhedsstyrelsen. 2018: *Danskernes Sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017*. Retrieved from http://sum.dk/Aktuelt/Nyheder/Forebyggelse/2018/marts/~media/Filer20-20Publikationer_i_pdf/2018/Sundhedsprofilen202017/Nationale_sundhedsprofil.pdf
- Tyler, K.A., Schmitz, R.M. & Ray, C.M. 2017: »Role of Social Environmental Protective Factors on Anxiety and Depressive Symptoms Among Midwestern Homeless Youth«. *Journal of Research on Adolescence*, 1–12. <https://doi.org/10.1111/jora.12326>
- Vera, E.M et al. 2012: »Subjective Well-Being in Urban, Ethnically Diverse Adolescents The Role of Stress and Coping«. *Youth & Society*, 44(3), 331–347. <https://doi.org/10.1177/0044118X11401432>
- Wall, E. & Olofsson, A. 2008: »Young people making sense of risk: How meanings of risk are materialized within the social context of everyday life«. *Young*, 16(4), 431-448. <https://doi.org/10.1177/110330880801600405>.

Noemi Katznelson, Anne Görlich and Luna Christensen: Strategies of action among young people on the edge of Danish society

The increase in marginalised young people in Denmark points to a need not only for political initiatives, but also for more knowledge. Most of the knowledge that we have about this group of young people is characterised by its focus on risk factors and its focus on measures to prevent or alleviate marginalisation. This means that we have information about marginalised youth in relation to substance abuse, to homelessness, mental health issues, etc. while we lack knowledge of how young people create coherence and meaning in their lives despite or with these factors. Youth research offers an interdisciplinary, theoretical and methodological approach to young peoples' lives, focusing on their perspectives. In this article, we present an analysis of marginalised youth and their everyday life at the margins of Danish society. We employ the concept of 'action strategies' to enable analyses examining the individual's patterns of action, while situating these in their life situations. In the analysis, we find three strategies: mistrust strategy, isolation strategy and value strategy. Using insights from youth research, we are able to develop a more detailed, nuanced picture of young people at the margins of Danish society.

Keywords: marginalized youth, at risk youth, youth research, coping strategies, risk factor